מערך שיעור

המוזיאון המשפחתי שלנו: סמלים מספרים סיפור

עוגני השיעור

שכבת גיל: כיתה ב'

ציר מוביל: ממשפחה לעם - שורשי הזהות שלי

רעיון מרכזי: המשפחה שלי והקשר למולדת

נושא: סמלים יהודיים בבית ובמשפחה הם חלק מהסיפור האישי והמשפחתי שלנו, המחברים אותנו למורשת רחבה יותר.

מיומנויות:

חשיבה יצירתית: עיצוב ויצירת "פריטים לתערוכה" במוזיאון.

אוריינות לשונית: הצגה בעל פה של הפריטים ("הסבר האוצר").

מודעות חברתית: הקשבה, שיתוף, מתן כבוד לעבודתם ולסיפורם של אחרים.

בין-תחומיות:

אומנות, שפה, מורשת, כישורי חיים

ערכים:

כיבוד ערכי המורשת: מהי המשמעות של מסורת משפחתית ואיך שומרים עליה?

זיקה ושייכות: איך חפץ פשוט יכול לחבר אותי למשפחה שלי ולעם ישראל?

מערך השיעור

פתיחה

מטרות: לעורר סקרנות ולהכיר לתלמידים את הרעיון של "פריט בתערוכה" ושל "מוזיאון משפחתי".

מה עושים?

1. היכרות עם המוזיאון

מציגים תמונה של חלל בתערוכה במוזיאון ושואלים (נספח 1):

- מי היה פעם במקום כזה?
- מה רואים בתמונה?
- למה יש חפצים בתוך ארונות זכוכית?
- איך מתנהגים כשמבקרים במקום כזה?

מסכמים: המוזיאון הוא מקום מיוחד שבו שומרים דברים חשובים ומספרים דרכם סיפורים.

2. היכרות עם פריט תערוכה

מציגים חפץ אחד לדוגמה (למשל, חנוכייה או ספר תורה קטן), מניחים אותו על שולחן במרכז הכיתה ומסבירים: ראיתם שבמוזיאון יש הרבה חפצים מיוחדים? החפץ הזה שלפנינו הוא סוג של 'פריט תערוכה' כזה.

שואלים:

- מה זה החפץ הזה?
- למה לדעתכם הוא חשוב, ולמה אולי אפשר למצוא אותו במוזיאון?
- מה הוא מספר לנו על העבר, על חג, על מסורת או על אנשים?

מסבירים: פריט בתערוכה זה חפץ מיוחד שמספר סיפור. לפעמים זה משהו ששייך לחג או משהו ששמרו עליו הרבה זמן כי הוא חשוב.

מסבירים את המשימה: היום, כל אחד יבנה תערוכה משלו. נקים תערוכה משלנו - המוזיאון המשפחתי של כיתה ב.

מה צריך?

מחשב ומקרן להצגת תמונה של תערוכה במוזיאון.

פריט לדוגמה לתערוכה (למשל, חנוכייה ישנה, פמוט).

למידה פעילה

מטרה: התלמידים יכירו סמלים יהודיים, יבחרו באופן מושכל את הסמלים הרלוונטיים לסיפורם וייצרו את "התערוכה" האישית שלהם.

מה עושים?

הכנה מראש (שיעורי בית מומלצים לפני השיעור):

- התלמידים ישוחחו עם הוריהם וישאלו אותם על חפצים או מנהגים בבית / במשפחה שיש להם סיפור מיוחד וקשור למסורת יהודית (לדוגמה: חנוכייה, פמוטים, גביע קידוש, תמונה של ירושלים, טלית של סבא).
- יביאו לשיעור (ברשות ההורים) פריט אחד כזה (או תמונה שלו) שיוכלו להציג בכיתה. אם לא מביאים פריט, נשתמש בתמונות מוכנות מראש. (נספח 1)

עוברים על הסמלים שבדף האיורים, מוודאים שכל התלמידים מזהים אותם, עוברים על החפצים שהילדים הביאו.

- מסבירים את משימת יצירת התערוכה -המוזיאון המשפחתי הכיתתי.
- אם התלמידים הביאו פריט מהבית: מניחים את הפריט (או תמונתו) על "שטח התצוגה" שלהם.
- אם התלמידים לא הביאו פריט: התלמידים בוחרים מתוך דף האיורים שלושה סמלים שהכי "מדברים" אליהם או שהם מזהים בביתם / במשפחתם.
- גוזרים, מציירים, צובעים אותם.
- מכינים "כרטיסי הסבר" (נספח 2).
- מציגים דוגמה לכרטיס הסבר על הלוח.

מה צריך?

לכל תלמיד: בריסטול או קרטון שישמש "שטח תצוגה".

דף ובו איורים של כ-10 סמלים יהודיים (נרות שבת, גביע, חנוכייה, מזוזה, שופר, חמסה, ספר תורה, טלית, כיפה, ברכת הבית) – לשימוש כגיבוי או הרחבה.

"כרטיסי הסבר" ריקים לכל תלמיד (נספח2).

חומרי יצירה מגוונים (טושים, צבעים, דבק, מספריים).

עיבוד וסיכום

מטרה: שיתוף, חיזוק תחושת הגאווה האישית והכיתתית, והבנת הסיפור המשותף.

מה עושים?

1. התלמידים מניחים את התערוכות שלהם על השולחנות ברחבי הכיתה.
2. מסתובבים בכיתה בשקט, כמו במוזיאון אמיתי, ומתבוננים בתערוכות של חבריהם.
3. מתכנסים למעגל. שואלים:
   - אילו פריטים מיוחדים ראיתם במוזיאון המשפחתי שלנו היום? מה הפתיע אתכם?
   - מה למדתם על המשפחות של החברים שלכם דרך המוזיאון?
   - איך חפצים וסמלים יכולים לספר סיפור של משפחה שלמה?
4. מסכמים: יצרתם פה מוזיאון מדהים. כל תערוכה היא עולם ומלואו, עם סיפור משפחתי מיוחד. וכולן יחד מספרות את הסיפור היפה של המורשת המשותפת שלנו.
   האם מצאתי משהו דומה בסיפור שלי ושל חברים?

להמשך המסע

"הפריט הנוסף שלי": מוסיפים לתערוכה פריט אמיתי נוסף מהבית (תמונה, כיפה, מזוזה קטנה) ומציגים אותו לכיתה.

"החפץ של המוזיאון שלי": כל תלמיד מצייר חפץ או פריט אישי נוסף לתערוכה שלו.

צידה לדרך (נספחים)

נספח 1:

[תמונות של חנוכיות מתוך המוזיאון]

[תצוגת קבע מוזיאון ישראל]

נספח 2: תמונות של סמלים יהודיים לגזירה

נספח 3: תַּבְנִית לְכַרְטִיס הֶסְבֵּר

נספח למורה: מפת ידע - סמלים יהודיים בבית ובמשפחה

נספח זה נועד להעמיק את הידע של המורים, כדי שיוכלו להוביל את שלב הקניית הידע בכיתה בביטחון ובבהירות, ולהשיב על שאלות התלמידים.

הסמל	תיאור ושימוש	המשמעות והחיבור לסיפור המשפחתי
נרות שבת ופמוטות	שני נרות (לפחות) שמונחים על גבי פמוטות (מעמדים לנרות). מדליקים אותם בערב שבת, כ-18 דקות לפני השקיעה, כדי לסמן את כניסת השבת.	משמעות: הנרות מסמלים "שלום בית", "עונג שבת" ואת הבאת האור והקדושה הביתה. החיבור למשפחה: פמוטות שעוברים בירושה מספרים סיפור של דורות. מסורת ההדלקה מחברת את האם לסבתה, וכן הלאה.
גביע קידוש	כוס או גביע מהודר, לרוב מכסף. משמש לברכת הקידוש על יין או מיץ ענבים בערבי שבת וחג. אב המשפחה בדרך כלל מברך, וכולם טועמים מהיין.	משמעות: היין מסמל שמחה, והגביע המהודר מוסיף כבוד למצווה. החיבור למשפחה: גביע שניתן במתנה לבר מצווה או לחתונה הופך למזכרת משפחתית יקרה, המסמלת שמחות ואירועים חשובים.

חנוכייה	מנורה בעלת תשעה קנים (שמונה באותו גובה ו"שמש"). משמשת להדלקת נרות בחג החנוכה, בכל ערב מוסיפים נר נוסף, לזכר נס פך השמן.	משמעות: מסמלת את ניצחון האור על החושך ואת גבורת המכבים. החיבור למשפחה: אוסף החנוכיות המשפחתי, בייחוד אלו שהילדים יצרו בעצמם בגן, הופך למסורת מרגשת ולתצוגה של יצירה משפחתית.
מזוזה	קלף מגולגל עם פרשיות "שמע ישראל", הנתון בתוך נרתיק ("בית"). קובעים אותה על המשקוף הימני של דלתות הבית. נהוג לנשק אותה בכניסה וביציאה.	משמעות: מסמלת את האמונה באל ואת השמירה וההגנה על הבית ויושביו. החיבור למשפחה: קביעת מזוזה בבית חדש היא טקס מרגש. היא מסמלת את הפיכת המבנה ל"בית" יהודי חם ומוגן.
שופר	קרן של איל. תוקעים בה בבית הכנסת בראש השנה וביום כיפור בסדרת תקיעות בעלות שמות שונים (תקיעה, שברים, תרועה).	משמעות: קולו נועד לעורר את הלב לתשובה ולחשבון נפש לקראת השנה החדשה. החיבור למשפחה: החוויה המשותפת של שמיעת השופר בבית הכנסת היא זיכרון ילדות משמעותי עבור רבים, המחבר בין הדורות.
ספר תורה / תנ"ך	ספר התורה הוא קלף בכתב יד המשמש לקריאה בבית הכנסת. התנ"ך הוא הספר המודפס הכולל את כל סיפורי המורשת היהודית.	משמעות: מסמל את לב ליבן של המורשת והאמונה היהודית, את הברית ואת הסיפורים העוברים מדור לדור. החיבור למשפחה: ספר תנ"ך ישן עם הקדשה אישית מסבא או מסבתא הוא אוצר משפחתי יקר ערך.
טלית וציצית	הטלית היא בגד מלבני עם גדילי חוטים הקשורים בארבע פינותיו, הנקראים "ציצית". גברים מתעטפים ב"טלית גדול" בתפילה, או לובשים "טלית קטן" כל היום.	משמעות: הציצית נועדה להזכיר לאדם את כל מצוות התורה. הטלית מסמלת התעטפות בקדושה. החיבור למשפחה: טלית שעוברת מאב לבן בבר המצווה היא סמל מרגש להמשכיות ולהתבגרות.

כיפה	כיסוי ראש קטן ועגול שגברים יהודים חובשים, בייחוד בזמן תפילה או שהות במקום קדוש. יש החובשים אותה במשך כל היום.	משמעות: מסמלת יראת שמיים, ענווה והכרה בכך שיש כוח עליון. החיבור למשפחה: כיפות רבות נשמרות כמזכרת מאירועים משפחתיים (חתונה, בר מצווה). לילדים רבים יש אוסף כיפות צבעוניות.
חמסה	סמל עממי בצורת כף יד פתוחה. נפוץ מאוד במסורת של קהילות ישראל, בעיקר בקרב יהדות צפון אפריקה והמזרח התיכון. תולים אותה בבית או עונדים כתכשיט.	משמעות: מסמלת הגנה מפני "עין הרע", ומאמינים שהיא מביאה מזל, ברכה ושפע. החיבור למשפחה: חמסה שעברה מסבתא או שנקנתה בשוק בעיר העתיקה יכולה לספר סיפור של אמונה, מסורת ושורשים.
ברכת הבית	טקסט של תפילה או ברכה, המעוצב בצורה אומנותית ותלוי על קיר בבית. הטקסט מבקש מהאל להעניק לבית שפע, בריאות ושלום.	משמעות: מבטאת את שאיפת יושבי הבית לחיים של הרמוניה ואהבה. החיבור למשפחה: ניתנת לעיתים קרובות כמתנה לחנוכת בית או לחתונה, ומספרת סיפור של התחלה חדשה ואיחולים לבביים.

תַּבְנִית לְכַרְטִיס הָסְבֵּר

המוזיאון המשפחתי שלנו: סמלים מספרים סיפור

הַשֵּׁם שֶׁל הַפְּרִיט שֶׁלִּי הוּא: _____

הַפְּרִיט הַזֶּה מְסַפֵּר לִי עַל: (לְדֻגְמָה: חֲגִיגָה, שַׁבָּת, הַמִּשְׁפָּחָה שֶׁלִּי, מַשֶּׁהוּ חָשׁוּב שֶׁקָּרָה, סַבָּא/סַבְתָּא שֶׁלִּי)

_____

הַפְּרִיט הַזֶּה חָשׁוּב לִי כִּי: (לְדֻגְמָה: הוּא עוֹבֵר בַּמִּשְׁפָּחָה, אֲנִי אוֹהֵב/ת אֶת הַחַג הַזֶּה, הוּא יָפֶה, מַזְכִּיר לִי מַשֶּׁהוּ טוֹב)

_____

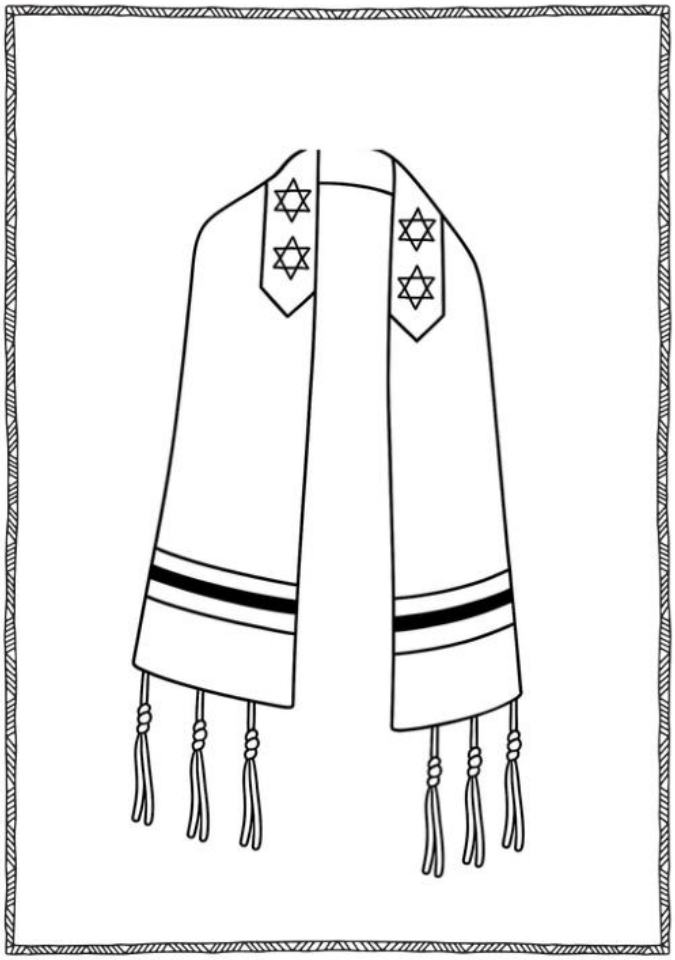

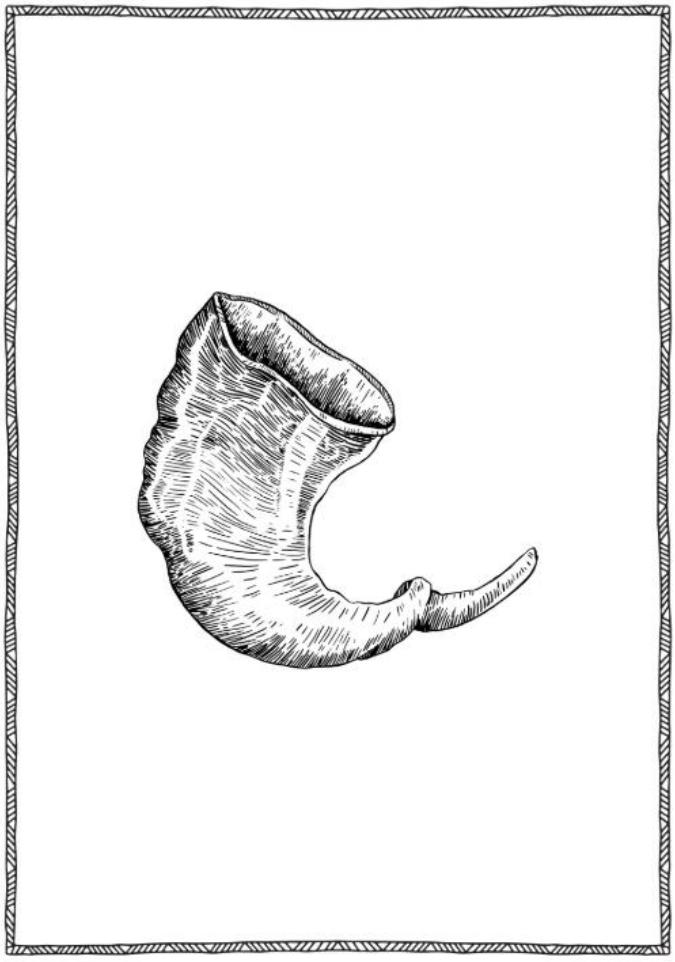

התמונות שלפניכם נוצרו בעזרת כלי בינה מלאכותית .מוזמנים להתרשם מהתוצאה ולנסות בעצמכם ליצור חפצים, רגעים ומקומות בלחיצת כפתור.

המוזיאון המשפחתי שלנו:

סמלים מספרים סיפור

פַּעֲנִיחַ לְכַרְטִיס הַסֵּפֶר

הַשֵּׁם שֶׁל הַפְּרִיט שֶׁלִּי הוּא: _____

הַפְּרִיט הַזֶּה מְסַפֵּר לִי עַל:

(לְדֻגְמָה: חֲנֻכָּה, שַׁבָּת, הַמִּשְׁפָּחָה שֶׁלִּי, מַשֶּׁהוּ חָשׁוּב שֶׁקָּרָה, סַבָּא/סַבְתָּא שֶׁלִּי)

_____

_____

הַפְּרִיט הַזֶּה חָשׁוּב לִי כִּי:

(לְדֻגְמָה: הוּא עוֹבֵר בַּמִּשְׁפָּחָה, אֲנִי אוֹהֵב/ת אֶת הַחַג הַזֶּה, הוּא יָפֶה, מַזְכִּיר לִי מַשֶּׁהוּ טוֹב)

_____

_____

המוזיאון המשפחתי שלנו:

סמלים מספרים סיפור

פַּעֲנִיחַ לְכַרְטִיס הַסֵּפֶר

הַשֵּׁם שֶׁל הַפְּרִיט שֶׁלִּי הוּא: _____

הַפְּרִיט הַזֶּה מְסַפֵּר לִי עַל:

(לְדֻגְמָה: חֲנֻכָּה, שַׁבָּת, הַמִּשְׁפָּחָה שֶׁלִּי, מַשֶּׁהוּ חָשׁוּב שֶׁקָּרָה, סַבָּא/סַבְתָּא שֶׁלִּי)

_____

_____

הַפְּרִיט הַזֶּה חָשׁוּב לִי כִּי:

(לְדֻגְמָה: הוּא עוֹבֵר בַּמִּשְׁפָּחָה, אֲנִי אוֹהֵב/ת אֶת הַחַג הַזֶּה, הוּא יָפֶה, מַזְכִּיר לִי מַשֶּׁהוּ טוֹב)

_____

_____